

HEMEL Ulrich, Theorie der Religionspädagogik. Begriff – Gegenstand – Abgrenzungen, Verlagsgesellschaft Gerhard Kaffke mbH, München, 1984., 488 stranica, cijena 48 DM.

Po prvi puta, nakon zamašnog i pionirskog djela Hansa Schillinga: „Osnove religiozne pedagogije” (1970.), pojavljuje se na njemačkom govornom području djelo slične naravi Ulricha Hemela. Njegova je glavna preokupacija znanstveno i sustavno nastojanje da se pronađe pouzdano uporište za osamostaljenje pedagogije religije kao zasebne znanosti. Pri tom na vrlo okretan i dosta uvjerljiv način ovaj mladi znanstvenik pokušava lučiti pedagogiju religije od katehetike i time se odvaja od mišljenja nekih dosta renomiranih njemačkih pedagoga religije odnosno kateheta (A. Exeler, K. E. Nipkow, H. Schroer, H. Grosch, H. Schilling, H.-D. Bastian, G. Otto, G. Stachel i dr.).

Hemel smatra da je pedagogija religije teorija religioznog posredovanja te stoga u svojoj knjizi na poseban način inzistira na nezaobilaznosti religioznih odnosa u cjelokupnom procesu religioznog odgoja i izobrazbe.

Dat ćemo sasvim kratak prikaz onoga što je sadržano u ovoj dosta opširnoj i na analitičko-sistematskoj metodi zasnovanoj knjizi.

Budući da je problematika s kojom se autor uhvatio ukoštac vrlo složena, nije mu preostalo drugo nego da je sagledava sa tri različita stanovišta kako bi je što obuhvatnije proniknuo i našao lijeka ondje gdje su otvorene rane. Njegove težnje, unatoč tome, nisu te naravi da budu sasvim iscrpne. Mnoge, pa i dosta važne stvari, on će svjesno staviti na stranu, ali će se latiti onoga što po njegovu sudu izgleda najnesigurnije i najdiskutibilnije.

U prvom redu analizira sam pojam pedagogije religije koju mnogi teolozi još uvijek ne priznaju samostalnom znanosti nego skupom znanstveno-teorijskih opredjeljenja o kojima treba još uvijek diskutirati,

ispitivati ih i proučavati kako bi se moglo sa sigurnošću tvrditi da oni mogu biti nosioci nove znanosti. Nije zato čudno da u tim diskusijama iskrsne sad ovo sad ono mišljenje. Jedni kažu da joj treba stvoriti prostor među teološkim znanostima, drugi – među pedagoškim a treći – među nekim drugim vodećim znanostima. Pri tom, uz određena sučeljavanja pa i međusobna isključivanja, ipak se ide za tim da pedagogija religije stvori sebi uvjerljivu i neospornu teološku interpretaciju s jedne strane, a s druge pak da se dokaže da postoje uvjerljivi i legitimni razlozi za postojanje znanstvenih vrijednosti koje mogu pripadati samo i isključivo novoj znanosti – pedagogiji religije.

U drugom, zamašnom poglavlju ove knjige Hemel stavlja za cilj svojega istraživanja materijalni objekt pedagogije religije. Kao i sve drugo na ovom području, tako ni osnovni cilj ove znanosti nije sasvim jasan. Doduše, postoje neka područja u krilu religijske prakse koja bi se, ne s mnogo muke, mogla pripisati pedagogiji religije. Primjera radi: školski religiozni odgoj, obiteljski religiozni odgoj, religiozni odgoj odraslih. Znanstvenom i uvjerljivom opisivanju objekta (cilja) pedagogije religije pripada svakako i to da se dokaže da ta praktična područja pripadaju dotičnoj disciplini kao njezini tvorni elementi. Pri tom pak nije bitno da se pedagogiju vjere shvaća kao teoriju pedagoškog i didaktičkog djelovanja Crkve, kao teoriju religioznog odgoja i izobrazbe, kao teoriju religioznog učenja i poučavanja ili na neki drugi način jer svaka od ovih teorija koje se bave definiranjem područja objekta krije u sebi izravne ili neizravne posljedice za odgovarajuću praksu.

Sustavno istraživanje problema objekta pedagogije religije koje u ovom obliku i opsegu još nigdje do sada nije bilo provedeno, vodi, protivno prvom poglavlju ove knjige, ne k argumentiranom dokazivanju i opredjeljenju za ovu ili onu poziciju, nego pojedine nijanse alternativnog dokazivanja objekta pedagogije pokušava svesti pod jedan opći i zajednički nazivnik.

Treće poglavlje ove Hemelove knjige za nas je naj-

potrebu moglo solidno zadovoljiti.

Marko Pranjic

zanimljivije. Ono je posvećeno odnosu pedagogije religije i katehetike te njihovu mogućem ispreplitanju odnosno njihovoj mogućoj zasebnosti i samostalnosti. I ovdje se autor obilato služi već postojećim razmišljanjima i zaključcima koji su iz toga proistekli. On ih analizira, te sažimanjem pokušava doći do pouzdanog i uvjerljivog zaključka. Na kraju dolazi do oblikovanja kriterija različitosti između katehetike i pedagogije religije. Sastoji se u tome što katehizirati znači pretpostavljati, pa bilo to i u najmanjoj mjeri, jedan određeni stupanj vjere, a pedagogija religije po Hemelovom mišljenju, ne stavlja to kao uvjet. Ova teza proučena je nekim tekstovima učiteljstva i tradicije.

Kriterij različitosti katehetike kao znanosti i pedagogije religije koja to želi biti, treba ispitati i produžiti s obzirom na njegove posljedice koje bi mogao imati bilo za praksu, bilo za stvaranje teorije pedagogije religije.

Istini za volju, do sada katehetika nije uspjela apsorbirati u sebe pedagogiju religije, ali isto tako pedagogiji religije nije pošlo za rukom da bude „nasljednica” katehetike te je integrirati u sebi. Teoretičari osjećaju da postoji jedna znanost – katehetika i uz nju nešto što se ne može smatrati čistom katehetikom, ali se bavi sličnim stvarima. Da li će baš razlika koju je „otkrio” Hemel biti posljednja riječ u svim dosadašnjim žučnim pa na trenutke i zagriženim diskusijama, osobno sumnjam. Istina je da katehiziranje pretpostavlja neku dozu vjere, samo ne znam da li je baš istina da to isto ne vrijedi i za pedagogiju religije, naročito kad se zna da je na njemačkom govornom području sama katehetska terminologija dobrim dijelom zamijenjena pedagoško-religijskom terminologijom tako da se i sami predmeti školske, obiteljske pa i župne naravi dobrim dijelom zovu pedagoško-religijski (religionspädagogische).

Svako nastojanje i pronalaženje razlogom je novog premissljanja i doumljivanja. Dok se ne nađe bolje, ostat će ono do tada važeće.

Četvrto poglavlje ove knjige Hemel posvećuje razmišljanju o osnovnoj teološkoj strukturi i teološkom profilu pedagogije religije kao teorije religioznog posredovanja imajući u vidu cjelokupan sklop teoloških znanosti, ali isto tako ne gubeći iz vida paradigmatičnu osobinu pedagogije religije. Time on želi motivirati razgovor i izmjenu mišljenja između sustavne teologije i pedagogije religije te praktične teologije općenito.

Zaključimo! Kao što je na početku bilo rečeno, ovo znanstveno istraživanje nije imalo za cilj sveobuhvatan studij pedagoškog fenomena na području religije. Čak i mnoštvo vrlo važnih problema ostalo je sasvim po strani. Sam autor to priznaje i svjesno se opredijelio za taj pristup koji u konačnici ima i svoje opravdanje. Ono što se ovom djelu na ovom području treba primijetiti kao nedostatak, što je manje-više nedostatak mnogih ako ne i svih djela te vrste na njemačkom govornom području jest slaba i nedostatna informiranost o istoj problematici kod drugih naroda. Vjerojatno se nigdje toliko ne osjeća potreba za jednim sličnim studijem kao u Njemačkoj i upravo bi zbog toga trebalo tražiti mogućnost što veće spoznaje i što dubljeg uvida u cjelokupni fenomen bez obzira na nacionalne granice jer ih znanost ne poznaje niti priznaje. Doduše, Hemel je pod tim vidom nešto pokušao, ali to nije ni izdaleka ono što bi jednu takvu